

Tomasz Wroński

Archiwum Narodowe w Krakowie

BIEŻANÓW – MAŁA OJCZYZNA – ŚWIĘTOWANIE STULECIA ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI

Archiwum Narodowe w Krakowie w latach 2018–2019 uczestniczyło w szeregu działań upamiętniających stulecie odzyskania niepodległości, w tym w przedsięwzięciach organizowanych na terenie Bieżanowa. Stało się to okazją do pogłębienia wiedzy społeczności bieżanowian o swojej małej ojczyźnie i umocnienia patriotyzmu lokalnego.

Pierwsza udokumentowana wzmianka o Bieżanowie pochodzi z XIII wieku, kiedy to 11 maja 1212 roku rycerz Radwan darował wieś wdowie po swoim bracie Raciborze, która niebawem przekazała ją kapitule krakowskiej. Kapituła posiadała miejscowość przez ponad pięć wieków. W wyniku pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej Bieżanów znalazł się na sto czterdzieści lat (nie licząc krótkiego okresu, gdy wszedł w skład Księstwa Warszawskiego) w zaborze austriackim, w nowo utworzonej prowincji Królestwie Galicji i Lodomerii. Decyzją władz zaborczych miejscowość ta została przekazana Funduszowi Religijnemu, a w drugiej połowie XIX wieku stała się własnością rodziny Czecz de Lindenwald.

Podczas I wojny światowej Bieżanów stał się areną działań militarnych. Podczas drugiej bitwy o Kraków, 6 grudnia 1914 roku na wzgórzu Kaim w Bieżanowie, gdzie Austriacy wybudowali potężne fortyfikacje polowe, będące największą wysuniętą pozycją krakowskiej twierdzy, został zatrzymany atak wojsk rosyjskich na Kraków. W rok później komenda twierdzy wzniosła tu pamiątkowy, uroczyste odsłonięty obelisk.

Wojna stała się dla Polaków, w tym mieszkańców krakowskiego dziś Bieżanowa, należącego wówczas do powiatu wielickiego, okazją do walki o niepodległość. Już w sprawozdaniu z działalności Powiatowego Komitetu Narodowego w Wieliczce z dnia 6 sierpnia 1915 roku podkreślano, że Bieżanów wykazywał się szczególną ofiarnością na cele Legionów i gorliwością w dostarczaniu ochotników. O wydarzeniach z tamtego okresu przypomina odsłonięty w 1933 roku w centrum miejscowości pomnik, na szczycie którego znajduje się rzeźba orła z rozpostartymi skrzydłami, a na podstawie widnieje napis: BIEŻANÓW SYNON SWYM POLEGŁYM W LATACH 1914–1920 z nazwiskami czterdziestu trzech żołnierzy armii Austro-Węgier, Legionów Polskich oraz Wojska Polskiego, którzy walczyli na frontach I wojny światowej, a po odrodzeniu się państwa polskiego bronili granic ojczyzny.

W ramach obchodów stulecia odzyskania niepodległości, udział miejscowej społeczności w czynie zbrojnym, przybliżyła wystawa „Bieżanowian drogi do Niepodległości”, zorganizowana przez Archiwum Narodowe w Krakowie i Centrum Kultury Podgórze, prezentowana w Centrum Kultury Podgórze Dwór Czczów (w Starym Bieżanowie) w okresie: 26 października–12 grudnia 2018 roku. Wystawa dostępna była również w wersji online poprzez stronę internetową Archiwum – www.ank.gov.pl. Złożyły się na nią następujące tematy: Bitwa o wzgórze Kaim, Legiony Polskie, Armia Polska we Francji, Polska Organizacja Wojskowa, Polegli, Parafia, Okres międzywojenny.

Kolejne wydarzenia o tematyce niepodległościowej były realizowane w 2019 roku. Powstał film dokumentalny, a na bazie wystawy bogato ilustrowana monografia zatytułowana *Udział mieszkańców Bieżanowa w walce o niepodległość Polski (1914–1920)*, przygotowana przez pomysłodawcę i kuratora wystawy Tomasza Wrońskiego, pracownika Archiwum Narodowego w Krakowie. Publikacja została podzielona na następujące rozdziały: I. Armia Austro-Węgierska, II. Powiatowy Komitet Narodowy w Wieliczce i Legiony Polskie, III. Armia Polska we Francji, IV. Polska Organizacja Wojskowa, V. Wojsko Polskie, VI. Odznaczenia, VII. Świętowanie niepodległości. Ponadto w publikacji umieszczono aneks – wykaz bieżanowian uczestniczących w walkach w latach 1914–1920, bibliografię oraz indeks osobowy i geograficzny. Wydawnictwo, które powstało ze środków Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w Warszawie, wydane zostało w formie albumu, ilustrowane materiałami archiwalnymi zgromadzonymi w Archiwum Narodowym w Krakowie, Narodowym Archiwum Cyfrowym, Wojskowym Biurze Historycznym – Centralnym Archiwum Wojskowym, Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka, Archiwum Urzędu Miasta Krakowa, Parafii Rzymskokatolickiej w Bieżanowie oraz archiwiami pochodzącymi z prywatnych kolekcji. Oprócz wersji papierowej zostało udostępnione również w wersji do pobrania przez urządzenia mobilne.

Promocja wydawnictwa i udział w spotkaniu autorskim, które odbyły się 18 października 2019 roku w Centrum Kultury Podgórze – Dwór Czczów, połączone były z prezentacją ogólnopolskiego projektu Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pt. „Archiwa Rodzinne Niepodległej”, w którym w 2019 roku uczestniczyło Archiwum Narodowe w Krakowie wraz z innymi archiwami państwowymi. Jego celem było m.in. zwrócenie uwagi społeczeństwa na unikalną wartość rodzinnych pamiątek i aktywne zaangażowanie w dalsze świętowanie setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. W ramach projektu zostały przygotowane i umieszczone na jego stronie internetowej: <https://archiwarodzinne.gov.pl/> kopie kolekcji dwóch bieżanowskich rodzin: Pisulów oraz Masiorów.

Powyższe przedsięwzięcia ożywiły wydarzenia sprzed wieku, pozwoliły odkryć na nowo zdarzenia i postaci, wzbogaciły świętowanie stulecia odzyskania niepodległości w lokalnej społeczności, a także stały się okazją do popularyzacji wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach.